

ARTICULUS II.

256

Utrum stultitia sit peccatum.

Inf. arti. 3. cor.

Ad secundum sic proceditur. Videtur quod stultitia non sit peccatum. Nullum enim peccatum provenit in nobis à natura. Sed quidam sunt stulti naturaliter. Ergo stultitia non est peccatum.

2. Præterea. Omne peccatum est voluntarium, ut Augustinus dicit (Lib. de vera relig. cap. xiv. circ. princ.) Sed stultitia non est voluntaria. Ergo non est peccatum.

3. Præterea. Omne peccatum opponitur alicui præcepto divino. Sed stultitia nulli præcepto opponitur. Ergo stultitia non est peccatum.

Sed contra est quod dicitur Proverb. 1. 32. Prosperitas stultorum perdet eos. Sed nullus perditur nisi pro peccato. Ergo stultitia est peccatum.

Respondendo dicendum, quod stultitia, sicut dictum est (art. præc.) importat quemdam stuporem sensus in iudicando, & præcipue circa altissimam causam, quæ est finis ultimus, & summum bonum. Circa quod aliquis potest pati stuporem in iudicando, dupliciter. Uno modo ex indispotione naturali, sicut patet in amentibus: & talis stultitia non est peccatum. Alio modo inquantum immergit homo sensum suum rebus terrenis; ex quo redditur ejus sensus ineptus ad percipiendum divina, secundum illud I. ad Cor. 11. 14. Animalis homo non percipit ea quæ sunt spiritus Dei: sicut etiam homini habenti guttur infectum malo humore non sapiunt dulcia: & talis stultitia est peccatum.

Et per hoc patet responsio ad primum. Ad secundum dicendum, quod quamvis stultitiam nullus velit, vult tamen ea ad quæ consequitur esse stultum, scilicet abstrahere sensum suum à spiritualibus, & immergere terrenis. Et idem etiam contingit in aliis peccatis: nam luxuriosus vult delectationem, sine qua non est peccatum, quamvis non simpliciter velit peccatum, vellet enim frui delectatione sine peccato.

Ad tertium dicendum, quod stultitia opponitur præceptis quæ dantur de contemplatione veritatis: & de quibus supra habitum est (quæst. xvii.) cum de scientia, & intellectu ageretur.

ARTICULUS III.

257

Utrum stultitia sit filia luxuriæ.

Job v. princ.

Ad tertium sic proceditur. Videtur quod stultitia non sit filia luxuriæ. Gregorius enim XXXI. Moral. (cap. xlii. à med.) enumerat luxuriæ filias, inter quas tamen non continetur stultitia. Ergo stultitia non procedit ex luxuria.

2. Præterea. Apostolus dicit I. ad Corin. 11. 19. Sapientia hujus mundi stultitia est apud Deum. Sed, sicut Gregorius dicit X. Moral. (cap. xvi. in princ.) sapientia hujus mundi est, cor machinationibus regere; quod pertinet ad dupliciter. Ergo stultitia est magis filia dupliciter quam luxurie.

3. Præterea. Ex ira alicui præcipue vertuntur in furorem, & insaniam, quæ pertinent ad stultitiam. Ergo stultitia magis oritur ex ira quam ex luxuria.

Sed contra est quod dicitur Proverb. vii. 22. Statim cum sequitur, scilicet meretricem, ignorat, quod ad vincula stultus trahatur.

Respondendo dicendum, quod, sicut jam dictum est (art. præc.) stultitia, secundum quod est peccatum, provenit ex hoc quod sensus spiritualis hebetatur est, ut non sit aptus ad spiritualia iudicanda.

Maxime autem sensus hominis immergitur ad terrena per luxuriam, quæ est circa maximas delectationes, quibus anima maxime absorbetur: & ideo stultitia quæ est peccatum, maxime nascitur ex luxuria.

Ad primum ergo dicendum, quod ad stultitiam pertinet quod homo habeat fastidium de Deo, & de donis ipsius. Unde Gregorius duo numerat inter filias luxuriæ quæ pertinent ad stultitiam, scilicet odium Dei, & desperationem futuri seculi, quasi dividens stultitiam in duas partes.

Ad secundum dicendum, quod verbum illud Apostoli non est intelligendum casualiter, sed essentialiter, quia scilicet ipsa sapientia mundi est stultitia apud Deum. Unde non oportet quod quæcumque pertinent ad sapientiam mundi, sint causa hujus stultitiæ.

Ad tertium dicendum, quod ira, ut supra dictum est (1. 2. quæst. xlviii. art. 2. 3. & 4.) sua acuitate maxime immutat corporis naturam: unde maxime causat stultitiam quæ provenit ex impedimento corporali. Sed stultitia, quæ provenit ex impedimento spirituali, scilicet ex immersione mentis ad terrena, maxime provenit ex luxuria, ut dictum est in corpore articuli.

QUÆSTIO XLVII.

De prudentia secundum se, I. articulus sexdecim articulus divisus.

Consequenter post virtutes theologicas considerandum est, circa virtutes cardinales: & primo de prudentia secundum se; secundo de partibus ejus; tertio de dono ei correspondente; quarto de vitiis oppositis; quinto de præceptis ad hoc pertinentibus.

Circa primum queruntur sexdecim.

Primo, utrum prudentia sit in voluntate, vel in ratione.

Secundo, si est in ratione, utrum in practica tantum, vel etiam in speculativa.

Tertio: utrum sit cognoscitiva singularium.

Quarto utrum sit virtus.

Quinto, utrum sit virtus specialis.

Sexto, utrum præstituat finem vitutibus moralibus.

Septimo, utrum constituat medium in eis.

Octavo, utrum præcipere sit proprius actus ejus.

Nono, utrum sollicitudo, vel vigilantia pertineat ad prudentiam.

Decimo, utrum prudentia se extendat ad regimen multitudinis.

Undecimo, utrum prudentia quæ est respectu boni proprii, sit eadem specie cum ea quæ est respectu ad bonum commune.

Duodecimo, utrum prudentia sit in subditis, an solum in principibus.

Tertiodecimo, utrum inveniat in malis.

Quartodecimo, utrum inveniat in omnibus bonis.

Quintodecimo, utrum insit nobis à natura.

Sextodecimo, utrum perdat per oblivionem.

ARTICULUS I.

Utrum prudentia sit in vi cognoscitiva, an in appetitiva.

I. P. quæst. xxii. art. 1. ad 3. & 1. 2. quæst. lxi. art. 2. cor. & quæst. lxxxv. art. 3. cor. & mal. quæst. lv. art. 5. ad 4. & vera quæst. v. art. 1. cor. sine.

Ad primum sic proceditur. Videtur quod prudentia non sit in vi cognoscitiva, sed in vi appetitiva. Dicit enim Augustinus in Lib. de morib. Ecclesiæ (cap. xv. cir. med.) Prudentia est amor, ea quibus adjuvatur, ab eis quibus impeditur, sagaciter eligens. Sed amor non est in vi cognoscitiva, sed in appetitiva. Ergo prudentia est in vi appetitiva.

2. Præterea. Sicut ex prædicta definitione apparet, ad prudentiam pertinet eligere sagaciter. Sed electio est actus appetitivæ virtutis, ut supra habitum est (1. 2. quæst. xlii. art. 1.) Ergo prudentia non est in vi cognoscitiva, sed in vi appetitiva.

3. Præterea. Philosophus dicit in VI. Eth. (cap. v.) quod in arte quidem volens peccatum eligibilior est, circa prudentiam autem minus, quam in aliis. Sed virtutes morales, de quibus ibi loquitur, sunt in parte appetitivæ; ars autem in ratione. Ergo prudentia magis est in parte appetitivæ quam in ratione.

Sed contra est quod Augustinus dicit in Lib. lxxxiii. Q. (quæst. lxi. post med.) Prudentia est cognitio verum appetendum, & fugiendum.

Respondendo dicendum, quod, sicut Isidorus dicit in Lib. X. Etymol. (ad lit. P.) prudens dicitur, quasi porro videns: picipax enim est, & interiorum prævidet casus. Visio autem non est virtutis appetitivæ, sed cognoscitivæ. Unde manifestum est quod prudentia directe pertinet ad vim cognoscitivam, non autem ad vim sensitivam, quia per eam cognoscimus solum ea quæ præsto sunt, & sensibus offeruntur.

Cognoscere autem futura ex præteritis, vel præteritis, quod pertinet ad prudentiam, proprie rationis est: quia hoc per quandam collationem agitur. Unde relinquitur quod prudentia proprie sit in ratione.

Ad primum ergo dicendum, quod, sicut supra dictum est (I. P. quæst. lxxxii. art. 4.) voluntas movet omnes potentias ad suos actus. Primus autem actus appetitivæ virtutis est amor, ut supra dictum est (1. 2. quæst. xxv. art. 1. & 2.) Sic ergo prudentia dicitur esse amor, non quidem essentialiter, sed inquantum amor movet ad actum prudentiæ. Unde & postea subdit Augustinus, quod prudentia est amor bene discernens ea quibus adjuvatur ad tendendum in Deum, ab his quibus prudentia impediri potest. Dicitur autem amor discernere, inquantum movet rationem ad discernendum.

Ad secundum dicendum, quod prudens considerat ea quæ sunt procul, inquantum ordinantur ad adjuvandum, vel impediendum ea quæ sunt præsentialiter agenda. Unde patet quod ea quæ considerat prudentia, ordinantur ad alia sicut ad finem. Eorum autem quæ sunt ad finem, est consilium in ratione, & electio in appetitu: quorum duorum consilium magis proprie pertinet ad prudentiam: dicit enim Philosophus in VI. Eth. (cap. v.) quod prudens est bene consiliarius. Sed quia electio presupponit consilium, est enim appetitus præconsiliatus, ut dicitur in III. Eth. (cap. 11. c. 1. c.)

etiam rationi recte, quæ hoc iudicat quod bonum commune sit melius quam bonum unius.

Quia ergo ad prudentiam pertinet recte consilium, iudicare, & præcipere de his per quæ pervenitur ad debitum finem; manifestum est quod prudentia non solum se habet ad bonum privatum unius hominis, sed etiam ad bonum commune multitudinis.

Ad primum ergo dicendum, quod Philosophus ibi loquitur de virtute morali. Sicut autem omnis virtus moralis relata ad bonum commune, dicitur legalis iustitia; ita prudentia relata ad bonum commune, vocatur prudentia politica: nam sic se habet politica ad iustitiam legalem: sicut se habet prudentia simpliciter dicta ad virtutem moralem.

Ad secundum dicendum, quod ille qui querit bonum commune multitudinis, ex consequenti etiam querit bonum suum; propter duo. Primo quidem quia bonum proprium non potest esse vel sine bono communi vel familie civitatis, aut regni. Unde & Valerius Maximus (Lib. IV. cap. 14. num. 9.) dicit de antiquis Romanis, quod malebant esse pauperes in divite imperio, quam divites in paupere imperio. Secundo quia cum homo sit pars domus, vel civitatis, oportet quod homo consideret quid sit sibi bonum ex hoc quod est prudens circa bonum multitudinis. Bona enim dispositio partium accipitur secundum habitudinem ad totum: quia, ut Augustinus dicit in Lib. III. Confess. (cap. VII. ante med.) turpis est omnis pars suo toti non conveniens, (a) vel non congruens.

Ad tertium dicendum, quod etiam temperantia, & fortitudo possunt referri ad bonum commune: unde de actibus earum dantur præcepta legis, ut dicitur in V. Ethic. (cap. 1. a med.) Magis tamen prudentia, & iustitia, quæ pertinent ad partem rationalem, ad quam directe pertinent communia, sicut ad partem sensitivam pertinent singularia.

ARTICULUS XI. 268

Utrum prudentia quæ est respectu boni proprii, sit eadem specie cum ea quæ se extendit ad bonam communem.

Inf. quæst. XLVIII. art. 1. cor. fin. & ad 2. & quæst. LVIII. art. 9. ad 4.

Ad undecimum sic proceditur. Videtur quod prudentia quæ est respectu boni proprii, sit eadem specie cum ea quæ se extendit ad bonum commune. Dicit enim Philosophus in VI. Ethic. (cap. VIII. in princ.) quod politica, & prudentia idem habitus est; esse autem non idem ipsi.

(a) Ita ex mss. veteres D. Thomæ editiones. Nicolaus vel suo universo non congruens. Augustin; textus: Turpis enim omnis pars est suo universo non congruens.

2. Præterea. Philosophus dicit in III. Politicæ (cap. 111.) quod eadem est virtus viri boni, & boni principis. Sed politica maxime est in principe, in quo est sicut archieclonica. Cum ergo prudentia sit virtus boni viri, videtur quod sit idem habitus prudentia, & politica.

3. Præterea. Ea quorum unum ordinatur ad aliud, non diversificant speciem, aut substantiam habitus. Sed bonum proprium, quod pertinet ad prudentiam simpliciter dictam, ordinatur ad bonum commune, quod pertinet ad politicam. Ergo politica, & prudentia neque differunt specie, neque secundum habitus substantiam.

Sed contra est quod diversæ scientiæ sunt politica, quæ ordinatur ad bonum commune civitatis; & æconomica, quæ de his est quæ pertinent ad bonum commune domus vel familie, & mansiva, quæ est de his quæ pertinent ad bonum unius personæ. Ergo pari ratione & prudentia sunt species diversæ, secundum hanc diversitatem materia.

Respondetur dicendum, quod, sicut supra dictum est (art. 5. hujus quæst. & 1. 2. quæst. LV. art. 2. ad 1.) species habituum diversificantur secundum diversitatem objecti, quæ attenditur penes rationem formalem ipsius. Ratio autem formalis omnium quæ sunt ad finem, attenditur ex parte finis, sicut ex supra dictis patet (1. 2. in prolog. & quæst. CII. art. 1.) & ideo necesse est quod ex relatione ad diversos fines diversificentur species habitus. Diversi autem fines sunt bonum proprium unius, & bonum familie, & bonum civitatis, & regni.

Unde necesse est quod prudentia differant specie secundum differentiam horum finium; ut scilicet una sit prudentia simpliciter dicta, quæ ordinatur ad bonum proprium, alia autem æconomica, quæ ordinatur ad bonum commune domus, vel familie; & tertia politica, quæ ordinatur ad bonum commune civitatis, vel regni.

Ad primum ergo dicendum, quod Philosophus non intendit dicere, quod politica sit idem secundum substantiam habitus cuilibet prudentiæ, sed prudentiæ quæ ordinatur ad bonum commune: quæ quidem prudentia dicitur secundum communem rationem prudentiæ, prout scilicet est quedam ratio recte agibilium; dicitur autem politica secundum ordinem ad bonum commune.

Ad secundum dicendum, quod, sicut Philosophus ibid. dicit, ad bonum virum pertinet posse bene principari, & bene subici: & ideo in virtute boni viri includitur etiam virtus boni principis. Sed virtus principis, & subditi differunt specie, sicut etiam virtus viri, & mulieris; ut ibidem dicitur.

Ad tertium dicendum, quod, sicut supra dictum est, ad bonum commune dicitur ordinari ad bonum commune domus, vel familie, & ad bonum commune civitatis, vel regni.

Ad tertium dicendum, quod etiam diversi fines, quorum unus ordinatur ad aliud, diversificant speciem habitus; sicut equestris, & militaris, & civilis differunt specie, licet finis unius ordinetur ad finem alterius: & similiter licet bonum unius ordinetur ad bonum multitudinis: tamen hoc non impedit quin talis diversitas faciat habitus differre specie; sed ex hoc sequitur quod habitus qui ordinatur ad finem ultimum, sit principalior, & imperet aliis habitibus.

ARTICULUS XII. 269

Utrum prudentia sit in subditis, an solum in principibus.

Inf. quæst. XLIX. art. 3. & ad 3. quæst. L. art. 2.

Ad duodecimum sic proceditur. Videtur quod prudentia non sit in subditis, sed solum in principibus. Dicit enim Philosophus in III. Polit. (cap. 111.) quod prudentia sola est propria virtus principis; alii autem virtutes sunt communes subditorum, & principum: subditi autem non est virtus prudentia, sed opinio vera.

2. Præterea. In I. Polit. (cap. ult. a med.) dicitur, quod servus omnino non habet quid consilium. Sed prudentia facit bene consiliativos, ut dicitur in VI. Ethic. (cap. v.) Ergo prudentia non competit servis, seu subditis.

3. Præterea. Prudentia est præceptiva, ut supra dictum est (art. 8. hujus quæst.) Sed præcipere non pertinet ad servos, vel subditos, sed solum ad principes. Ergo prudentia non est in subditis, sed solum in principibus.

Sed contra est quod Philosophus dicit in VI. Ethicor. (cap. VIII. circ. princ.) quod prudentia politica sunt duæ species: una quæ est legum positiva, quæ pertinet ad principes; alia quæ retinet commune nomen politica quæ est circa singularia. Huiusmodi autem singularia peragere, pertinet etiam ad subditos. Ergo prudentia non est solum principum, sed etiam subditorum.

Respondetur dicendum, quod prudentia in ratione est. Regere autem, & gubernare proprie rationis est: & ideo in quantum unusquisque participat de regimine, & gubernatione, intantum convenit sibi habere rationem, & prudentiam. Manifestum est autem quod subditi, in quantum est subditi, & servi, in quantum est servus, non est regere, & gubernare, sed magis regi, & gubernari: & ideo prudentia non est virtus servi, in quantum est servus, nec subditi, in quantum est subditus.

Sed quia quilibet homo, in quantum est rationalis, participat aliquid de regimine secundum S. Th. Op. Tom. III.

dum arbitrium rationis, intantum convenit ei prudentiam habere. Unde manifestum est quod prudentia quidem in principe est ad modum artis archieclonica, ut dicitur in VI. Ethicor. (cap. VIII. circ. princ.) in subditis autem ad modum artis manus operantis.

Ad primum ergo dicendum, quod verbum Philosophi est intelligendum, per se loquendo, quia scilicet prudentia non est virtus subditi, in quantum huiusmodi.

Ad secundum dicendum, quod servus non habet quid consilium, in quantum est servus (sic enim est instrumentum domini) est tamen consiliativus, in quantum est animal rationale.

Ad tertium dicendum, quod per prudentiam homo non solum præcipit aliis, sed etiam sibi ipsi, prout scilicet ratio dicitur præcipere inferioribus viribus.

ARTICULUS XIII. 270

Utrum prudentia possit esse in peccatoribus.

Inf. quæst. L. art. 3. ad 2. & quæst. LI. art. 2. ad 3. & ver. quæst. v. art. 2. cor. & ad 3.

Ad decimum tertium sic proceditur. Videtur quod prudentia possit esse in peccatoribus. Dicit enim Dominus Luc. XVI. 8. Filii huius sæculi prudentiores sibi sicut in generatione sua sunt. Sed filii huius sæculi sunt peccatores. Ergo in peccatoribus potest esse prudentia.

2. Præterea. Fides est nobilitas virtus quam prudentia. Sed fides potest esse in peccatoribus. Ergo & prudentia.

3. Præterea. Prudentia hoc opus maxime dicitur, bene consilium, ut dicitur in VI. Ethic. (cap. v. circ. princ. & cap. VII. a med.) Sed multi peccatores sunt boni consilii. Ergo multi peccatores habent prudentiam.

Sed contra est quod Philosophus dicit in VI. Ethic. (cap. XI. in fin.) Impossibile est prudentem esse non existentem bonum. Sed nullus peccator est bonus. Ergo nullus peccator est prudens.

Respondetur dicendum, quod prudentia dicitur tripliciter. Est enim quedam prudentia falsa, vel per similitudinem dicta. Cum enim prudens sit qui bene disponit ea quæ sunt agenda propter aliquem bonum finem, ille qui propter malum finem aliqua disponit congruentia illi fini, habet falsam prudentiam, in quantum illud quod accipit pro fine, non est vere bonum, sed secundum similitudinem; sicut dicitur aliquis bonus latro: hoc enim modo potest secundum similitudinem dici prudens latro, qui convenientes vias advenit ad latrocinandum. Et huiusmodi est prudentia de qua Apostolus dicit ad Rom. VII. 6. Prudentia carnis, quæ scilicet finem

Ad primum ergo dicendum; quod Augustinus ibi large accipit scientiam pro qualibet recta ratione.

Ad secundum dicendum, quod Philosophus dicit, artis esse virtutem, quia non importat rectitudinem appetitus: & ideo ad hoc quod homo recte utatur arte, requiritur quod habeat virtutem, quæ faciat rectitudinem appetitus. Prudentia autem non habet locum in his quæ sunt artis, tum quia ars ordinatur ad aliquem particularem finem; tum quia ars habet determinatam media per quæ pervenitur ad finem. Dicitur tamen aliquis prudenter operari in his quæ sunt artis, per similitudinem quamdam. In quibusdam autem artibus propter inconstitudinem eorum quibus pervenitur ad finem, necessarium est consilium, sicut in medicinali, & in navigatoria, ut dicitur in III. Ethic. (cap. 111.)

Ad tertium dicendum, quod illud dictum Sapientis non est sic intelligendum, quod ipsa prudentia sit moderanda; sed quia secundum prudentiam est alius modus imponendus.

ARTICULUS V. 262

Utrum prudentia sit virtus specialis.

III. dist. IX. quæst. 1. art. 1. quæst. 2. & dist. XXXI. quæst. 1. art. 1. quæst. 2. & quæst. 11. art. 1. quæst. 3. ad 2.

Ad quintum sic proceditur. Videtur quod prudentia non sit specialis virtus. Nullum enim specialis virtus ponitur in communi definitione virtutis; quia in II. Eth. (cap. vi.) definitur virtus habitus electivus in mediocritate existens; determinata ratione quoad nos; prout sapiens determinavit. Recta autem ratio intelligitur secundum prudentiam; ut dicitur in VI. Ethic. (cap. v. à med. & cap. ult. cir. med.) Ergo prudentia non est specialis virtus.

2. Præterea. Philosophus dicit in VI. Eth. (cap. xii.) quod virtus moralis recte facit operari finem, prudentia autem ea que sunt ad finem. Sed in qualibet virtute sunt aliqua operanda propter finem. Ergo prudentia est in qualibet virtute: non est ergo virtus specialis.

3. Præterea. Specialis virtus habet speciale obiectum. Sed prudentia non habet speciale obiectum; est enim *recta ratio agibilibus*, ut dicitur in VI. Ethicor. (cap. v.) agibilia autem sunt omnia opera virtutum. Ergo prudentia non est specialis virtus.

Sed contra est quod convaliditur, & connumeratur aliis virtutibus; dicitur enim Sap. vii. Sobrietatem, & prudentiam dicit, iustitiam, & virtutem.

Respondendo dicendum, quod cum actus & habitus recipiant speciem ex obiectis; ut ex

supradictis patet (1. 2. quæst. IV. art. 3. & quæst. xviii. art. 2. & quæst. lvi. art. 2.) necesse est quod habitus cui respondet speciale obiectum ab aliis distinctum, specialis sit habitus; & si est bonus, est specialis virtus. Speciale autem obiectum dicitur non solum secundum materialem considerationem ipsius, sed magis secundum rationem formalem, ut ex supra dictis patet (1. 2. quæst. lvi. art. 2. ad 1.) Nam una & eadem res cadit sub actu diversorum habituum, & etiam diversarum potentiarum, secundum rationem formalem. Major autem diversitas obiecti requiritur ad diversitatem habitus; cum plures habitus inventantur in una potentia, ut supra dictum est (1. 2. quæst. lvi. art. 1.) Diversitas ergo rationis obiecti, quæ diversificat potentiam, multo magis diversificat habitum.

Sic ergo dicendum est, quod cum prudentia sit in ratione, ut dictum est (art. 2. huj. quæst.) diversificatur quidem ab illis virtutibus intellectualibus secundum materialem diversitatem obiectorum: nam *sapientia*, *scientia*, & *intellectus* sunt circa necessaria; *ars* autem, & *prudentia* circa contingencia; sed *ars* circa factibilia, quæ scilicet in exteriori materia constituuntur, sicut domus, cultellus, & huiusmodi; *prudentia* autem est circa agibilia, quæ scilicet in ipso operante consistunt, ut supra habitum est (1. 2. quæst. lvi. art. 4.) Sed à virtutibus moralibus distinguitur prudentia secundum formalem rationem potentiarum distinctivam, scilicet *intellectivi*, in quo est prudentia, & *appetitivi*, in quo est virtus moralis. Unde manifestum est prudentiam esse specialem virtutem ab omnibus aliis virtutibus distinctam.

Ad primum ergo dicendum, quod illa definitio non datur de virtute in communi; sed de virtute morali; in cuius definitione convenienter ponitur virtus intellectualis, communiter in materia cum ipsa; scilicet prudentia; quia sicut virtus moralis subiectum est aliquid participans rationem; ita virtus moralis habet rationem virtutis, in quantum participat virtutem intellectualem.

Ad secundum dicendum, quod ex illa ratione habetur quod prudentia adiuvet omnes virtutes, & in omnibus operetur; sed hoc non sufficit ad ostendendum quod non sit virtus specialis: quia nihil prohibet in aliquo genere esse aliquam speciem quæ aliquanter operetur in omnibus speciebus eiusdem generis, sicut Sol aliquanter insinuat in omnia corpora.

Ad tertium dicendum, quod agibilia sunt quidem materia prudentie, secundum quod sunt obiectum rationis, scilicet sub ratione veri; sunt autem materia moralium virtutum, secundum quod sunt obiectum virtutis appetitivæ, scilicet sub ratione boni.

AR.

ARTICULUS VI. 263

Utrum prudentia præstituat finem virtutibus moralibus.

I. P. quæst. xxxi. art. 1. ad 2. & 1. 2. quæst. lxxvi. art. 3. & III. dist. xxxi. quæst. 1. art. 2. & 3. cor.

Ad sextum sic proceditur. Videtur quod prudentia præstituat finem virtutibus moralibus. Cum enim prudentia sit in ratione, virtus autem moralis in vi appetitiva, videtur quod hoc modo se habeat prudentia ad virtutem moralem, sicut ratio ad vim appetitivam. Sed ratio præstituit finem potentie appetitivæ. Ergo prudentia præstituit finem virtutibus moralibus.

2. Præterea. Homo excedit res irracionales secundum rationem: sed secundum alia cum eis communicat. (a) Sic ergo se habent alie partes hominis ad rationem, sicut se habet homo ad creaturas irracionales. Sed homo est finis creaturarum irrationalium, ut dicitur in I. Polit. (cap. v. & Lib. II. Physic. text. 24.) Ergo omnes alie partes hominis ordinantur ad rationem sicut ad finem. Sed prudentia est *recta ratio agibilibus*, ut dictum est (art. 1. huj. quæst.) Ergo omnia agibilia ordinantur ad prudentiam sicut ad finem. Ipsa ergo præstituit finem omnibus virtutibus moralibus.

3. Præterea. Proprium est virtutis, vel actus, seu potentie ad quam pertinet finis, ut præcipiat aliis virtutibus, seu artibus ad quas pertinent ea quæ sunt ad finem. Sed prudentia disponit de aliis virtutibus moralibus, & præcipit eis. Ergo præstituit eis finem. Sed contra est quod Philosophus dicit in VI. Ethic. (cap. xii. cir. med.) quod *virtus moralis intentionem finis facit rectam; prudentia autem que ad hanc*. Ergo ad prudentiam non pertinet præstituire finem virtutibus moralibus, sed solum disponere de his quæ sunt ad finem.

Respondendo dicendum, quod finis virtutum moralium est bonum humanum. Bonum autem humanæ animæ est *secundum rationem esse*, ut patet per Dionysium iv. cap. de Div. Nom. (part. 4. lect. 22.) Unde necesse est quod fines moralium virtutum præexistant in ratione.

Sicut autem in ratione speculativa sunt quedam ut naturaliter nota, quorum est intellectus; & quedam quæ per illa innotescunt, scilicet conclusiones, quarum est scientia: ita in ratione practica præexistunt quedam ut principia naturaliter nota; & huiusmodi sunt

(a) Ita cum *ms. edit.* omnes Theologi legendum putant: Sic ergo se habet ratio ad alias partes hominis, sicut se habet homo, &c.

fines virtutum moralium: quia finis se habet in operabilibus, sicut principium in speculativis, ut supra habitum est (quæst. xxiii. art. 7. ad 2. & quæst. xxvi. art. 1. ad 1. & 2. quæst. xlii. art. 3.) & quedam sicut in ratione practica: ut conclusiones; & huiusmodi sunt ea quæ sunt ad finem, in quæ pervenimus ex ipsis finibus; & horum est prudentia, applicans universalia principia ad particulares conclusiones operabilium. Et ideo ad prudentiam non pertinet præstituire finem virtutibus moralibus, sed solum disponere de his quæ sunt ad finem.

Ad primum ergo dicendum, quod virtutibus moralibus præstituit finem ratio naturalis, quæ dicitur virtutes, ut in I. habitum est (quæst. lxxix. art. 12.) Non autem prudentia, ratione jam dicta (in corp.) Et per hoc patet responsio ad secundum.

Ad tertium dicendum, quod finis non pertinet ad virtutes morales, tamquam ipse præstituat finem, sed quia tendunt in finem à ratione naturali præstitutum: ad quod juvantur per prudentiam, quæ eis viam parat, disponendo ea quæ sunt ad finem. Unde relinquatur quod prudentia sit nobilior virtutibus moralibus, & moveat eas; sed synderesis movet prudentiam, sicut intellectus principiorum scientiam.

ARTICULUS VII. 264

Utrum ad prudentiam pertineat invenire medium in virtutibus moralibus.

Inf. quæst. cxxxiii. art. 12. & quæst. cxli. art. 8. & 1. 2. quæst. lxxi. art. 3. ad 3. & quæst. lxxvi. art. 2.

Ad septimum sic proceditur. Videtur quod ad prudentiam non pertineat invenire medium in virtutibus moralibus. Consequenter enim medium est finis moralium virtutum. Sed prudentia non præstituit finem moralibus virtutibus, ut ostensum est (art. præc.) Ergo non invenit in eis medium.

2. Præterea. Illud quod est per se, non videtur causam habere, sed ipsum esse est suiipsius causa: quia unumquodque dicitur esse per causam suam. Sed *existere in se* dicitur convenire virtuti morali per se, quasi positum in eius definitione, ut ex dictis patet (art. 3. huj. quæst. arg. 1.) Non ergo prudentia causat medium in virtutibus moralibus.

3. Præterea. Prudentia operatur secundum modum rationis. Sed virtus moralis tendit ad medium per modum nature: quia, ut Tullius di-

dicat in II. Rhet. (scilicet de invent. aliquant. ante fin.) *virtus est habitus per modum naturæ rationi consentaneus. Ergo prudentia non præstituit medium virtutibus moralibus.*

Med contra est quod in definitione virtutis moralis supra posita (art. 5. huj. quæst. arg. 1.) dicitur, quod est in mediocritate existens determinata ratione, prout sapiens determinabit.

Respondeo dicendum, quod hoc ipsum quod est conformari rationi rectæ, est finis proprius cuiuslibet virtutis moralis. Temperantia enim hoc intendit, ne propter concupiscentias homo divertat à ratione; & similiter fortitudo, ne à recto iudicio rationis divertat propter timorem, vel audaciam, & hic finis præstitutus est homini secundum naturalem rationem: naturalis enim ratio dicitur unicuique ut secundum rationem operetur.

Secundum quod per quæ homo in operando attingat medium rationis, pertinet (a) ad rationem prudentiæ. Licet enim attingere medium sit finis virtutis moralis; tamen (b) per rectam dispositionem eorum quæ sunt ad finem, medium invenitur.

Et per hoc patet responsio ad primum.

Ad secundum dicendum, quod sicut agens naturale facit ut forma sit in materia, non tamen facit ut forma convenient ea quæ per se ei inveniunt; ita etiam prudentia medium constituit in passionibus, & operationibus; non tamen facit quod medium quærere conveniat virtuti.

Ad tertium dicendum, quod virtus moralis per modum naturæ intendit pervenire ad medium. Sed quia medium, secundum quod medium, non eodem modo invenitur in omnibus; ideo inclinatio naturæ, quæ semper eodem modo operatur, ad hoc non sufficit, sed requiritur ratio prudentiæ.

ARTICULUS VIII. 265

Utrum præcipere sit principalis actus prudentiæ.

Inf. quæst. LI. art. 2. & III. dist. XXXIII. quæst. 11. art. 3. & Rom. VIII. lect. 1. fin. & Eph. 11. lect. 8.

Ad octavum sic proceditur. Videtur quod præcipere non sit principalis actus prudentiæ. Præcipere enim pertinet ad bona quæ sunt scienda. Sed Augustinus XIV. de Trinit. (cap. 1x. circ. fin.) ponit actum prudentiæ *præcavere infidelias*. Ergo præcipere non est principalis actus prudentiæ.

2. Præterea, Philosophus dicit in VI. Eth. (cap. v. in princ.) quod *prudentis est bene consilium*. Sed alius actus videtur esse consilium &

præcipere, ut ex supra dictis patet (art. 6. & 7. huj. quæst. & 1. 2. quæst. XLV. & XLVI.) Ergo prudentiæ principalis actus non est præcipere.

3. Præterea, Præcipere, vel imperare videtur pertinere ad voluntatem, cuius objectum est finis; & quæ movet alias potentias animæ. Sed prudentia non est in voluntate, sed in ratione. Ergo prudentiæ actus non est præcipere.

Sed contra est quod Philosophus dicit in VI. Ethic. (cap. x.) quod *prudentia præceptiva est*.

Respondeo dicendum, quod prudentia est *recta ratio agibilium*, ut supra dictum est (art. 2. huj. quæst.) Unde oportet quod ille sit præcipuus actus prudentiæ qui est præcipuus actus rationis agibilium: cuius quidem sunt tres actus. Quorum primus est *consilium*, quod pertinet ad inventionem: nam consilium est quærere, ut supra habitum est (1. 2. quæst. XLV. art. 1.) Secundus actus est *judicare de inventis*; & hoc facit speculativa ratio. Sed practica ratio, quæ ordinatur ad opus, procedit ulterius; & est tertius actus ejus *præcipere*: qui quidem actus consistit in applicatione consiliorum, & iudicatorum ad operandum. Et quia iste actus est propinquior fini rationis practiciæ, inde est quod iste est principalis actus rationis practiciæ, & per consequens prudentiæ.

Et hujus signum est quod perfectio artis consistit in iudicando, non autem in præcipiendo. Ideo reputatur melior artifex qui volens peccat in arte quasi habens rectum iudicium, quam qui peccat nolens, quod videtur esse ex defectu iudicii. Sed in prudentia est e converso, ut dicitur in VI. Ethic. (cap. v. circ. fin.) *imprudens enim est qui volens peccat, quasi deficiens in principali actu prudentiæ, qui est præcipere, quam qui peccat nolens.*

Ad primum ergo dicendum, quod actus præcipiendi se extendit & ad bona prosequenda, & ad mala cavenda; & tamen *præcavere infidelias* non attribuit Augustinus prudentiæ quasi principalem actum ipsius, sed quia iste actus prudentiæ non manet in patria.

Ad secundum dicendum, quod bonitas consilii requiritur ut ea quæ sunt bene inventa, applicentur ad opus: & ideo præcipere pertinet ad prudentiam, quæ est bene consiliativa.

Ad tertium dicendum, quod movere absolute pertinet ad voluntatem; sed præcipere importat motionem cum quadam ordinatione: & ideo est actus rationis, ut supra dictum est (in corp. & 1. 2. quæst. XLVII. art. 1.)

AR.

(a) Ita edit. Rom. & Patav. 1698. cum codicibus pluribus. Edit. recentiores dispositionem, cum Nicolaj. (b) Ita mss. & editi passim. Nicolajus peracta dispositione eorum, &c.

ARTICULUS IX. 266

Utrum sollicitudo pertineat ad prudentiam.

Inf. quæst. XLVIII. art. 1. ad 5. & quæst. LIV. art. 2.

Ad nonum sic proceditur. Videtur quod sollicitudo non pertineat ad prudentiam. Sollicitudo enim inquietudinem quandam importat: dicit enim Isidorus in Lib. X. Etym. (ad lit. S.) quod *sollicitus dicitur qui est inquietus*. Sed motio maxime pertinet ad vim appetitivam. Ergo & sollicitudo. Sed prudentia non est in vi appetitiva, sed in ratione, ut supra habitum est (art. 1. hujus quæst.) Ergo sollicitudo non pertinet ad prudentiam.

2. Præterea, Sollicitudini videtur opponi certitudo veritatis: unde dicitur I. Reg. 1x. 20. quod Samuel dixit ad Saul: *De asinis, (a) quas nudius tertius perdidisti, ne sollicitus sis, quia inventa sunt*. Sed certitudo veritatis pertinet ad prudentiam, cum sit virtus intellectualis. Ergo sollicitudo opponitur prudentiæ magis quam ad eam pertineat.

3. Præterea, Philosophus dicit in IV. Eth. (cap. 111. vers. fin.) quod *ad magnanimum pertinet pigritiam esse, & arisum*. Pigritia autem opponitur sollicitudo. Cum ergo prudentia non opponatur magnanimitati, quia *bonum non est bono contrarium*, ut dicitur in Prædicamentis (cap. de oppositis) videtur quod sollicitudo non pertineat ad prudentiam.

Sed contra est quod dicitur I. Petr. 1v. 7. *Estote prudentes, & vigilate in orationibus*. Sed vigilancia est idem sollicitudini. Ergo sollicitudo pertinet ad prudentiam.

Respondeo dicendum, quod, sicut dicit Isidorus in Lib. X. Etym. (ad lit. S.) *sollicitus dicitur, quasi solerti citus*, in quantum scilicet aliquis ex quadam solertia animi velox est ad prosequendum ea quæ sunt agenda. Hoc autem pertinet ad prudentiam; cuius præcipuus actus est circa agenda præcipere de præconsiliatis; & iudicatis. Unde Philosophus dicit in VI. Ethic. (cap. 1x. circ. princ.) quod *oportet operari quidem velociter consiliata, consilium autem tarde*. Et inde est quod sollicitudo proprie ad prudentiam pertinet: & propter hoc Augustinus dicit Lib. de moribus Eccl. (cap. xxiv. circ. med.) quod *prudentia sunt excubiæ, atque diligentissima vigilancia, ne subrepente paulatim mala susceptione fallamur*.

Ad primum ergo dicendum, quod motus quidem pertinet ad vim appetitivam sicut ad principium movens; tamen secundum præceptum, & directionem rationis, in quo consistit ratio sollicitudinis.

S. Thom. Op. Tom. III. quæst. 141. art. 1. ad 2.

(a) Ita mss. & editi passim. A. omittitur quas nudius tertius perdidisti.

Ad secundum dicendum, quod secundum Philosophum in I. Ethic. (cap. 111. circ. princ. & cap. vii. circ. fin.) *certitudo non est similiter quærenda in omnibus, sed in unaquaque materia secundum proprium modum*. Quia vero materia prudentiæ sunt singularia contingentia, circa quæ sunt operationes humane; non potest certitudo prudentiæ tanta esse, quod omnino sollicitudo tollatur.

Ad tertium dicendum, quod magnanimum dicitur esse piger, & otiosus, non quia de nullo sit sollicitus, sed quia non est superflue sollicitus de multis, sed confidit in his de quibus confidendum est, & circa illa non superflue sollicitatur: superfluitas enim timoris, & diffidentia facit superfluitatem sollicitudinis: quia timor facit consilium nos, ut supra dictum est (1. 2. quæst. XLVII. art. 2.) cum de passionem timoris ageretur.

ARTICULUS X. 267

Utrum prudentia se extendat ad regimen multitudinis.

Inf. quæst. XLIX. art. 3. ad 3. & I. P. quæst. XXII. art. 1. cor.

Ad decimum sic proceditur. Videtur quod prudentia non se extendat ad regimen multitudinis, sed solum ad regimen singulorum. Dicit enim Philosophus in V. Ethic. (cap. 1. ad fin.) quod *virtus relata ad bonum commune est iustitia*. Sed prudentia differt à iustitia. Ergo prudentia non refertur ad bonum commune.

2. Præterea, Ille videtur esse prudens qui sibi ipse bonum quærat, & operatur. Sed frequenter illi qui quærunt bona communia, negligunt sua. Ergo non sunt prudentes.

3. Præterea, Prudentia dividitur contra temperantiam, & fortitudinem. Sed temperantia, & fortitudo videntur dici solum per comparisonem ad bonum proprium. Ergo etiam prudentia.

Sed contra est quod Dominus dicit Matth. xxiv. 45. *Quis putas est fidelis servus, & prudens, quem constituit dominus super familiam suam?*

Respondeo dicendum, quod, sicut Philosophus dicit in VI. Ethic. (cap. vii.) quidam posuerunt, quod prudentia non se extendit ad bonum commune, sed solum ad bonum proprium: & hoc ideo, quia existimabant quod non oportet hominem quærere nisi bonum proprium.

Sed hæc estimatio repugnat caritati, que non quærat quæ sua sunt, ut dicitur I. ad Corinth. xlvii. 5. Unde & Apostolus de seipso dicit I. Corinth. x. 33. *Non quærere quod mihi utile sit, sed quod multis, ut salventur*. Repugnans

Gg

circ. fin.) ideo etiam eligere potest attribui prudentiæ consequenter, in quantum scilicet electionem per consilium dirigit.

Ad tertium dicendum quod laus prudentiæ non consistit in sola consideratione, sed in applicatione ad opus, quod est finis practice rationis. Et ideo si in hoc defectus accidat, maxime est contrarium prudentiæ: quia sicut finis est potissimum in unoquoque; ita & defectus qui est circa finem, est pessimus. Unde ibidem Philosophus subdit, quod prudentia non est solum cum ratione, sicut ars: habet enim, ut dictum est (hic & 1. 2. quæst. LVII. art. 4.) applicationem ad opus, quod fit per voluntatem.

ARTICULUS II. 259

Utrum prudentia pertinet solum ad rationem practicam, an etiam ad speculativam.

2. quæst. LVII. art. 3. corp. & III. dist. XXXII. quæst. 11. art. 4. quæst. 4.

Ad secundum sic proceditur. Videtur quod prudentia non solum pertinet ad rationem practicam, sed etiam ad speculativam. Dicitur enim Proverb. x. 23. Sapientia est virtus prudentia. Sed sapientia principaliter consistit in contemplatione. Ergo & prudentia.

2. Præterea. Ambrosius dicit in I. de officiis (cap. xxiv. circ. fin.) Prudentia in veri investigatione versatur, & scientiæ plenioris in fundis cupiditatem. Sed hoc pertinet ad rationem speculativam. Ergo prudentia consistit etiam in ratione speculativa.

3. Præterea. In eadem parte animæ ponitur à Philosopho ars, & prudentia, ut patet in VI. Ethic. (cap. 1. ad fin.) Sed ars non solum invenitur practica; sed etiam speculativa; ut patet in artibus liberalibus. Ergo etiam prudentia invenitur & practica, & speculativa.

Sed contra est quod Philosophus dicit in VI. Ethic. (cap. v.) quod prudentia est recta ratio agibilium. Sed hoc non pertinet nisi ad rationem practicam. Ergo prudentia non est nisi in ratione practica.

Respondetur dicendum, quod, sicut Philosophus dicit in VI. Ethic. (cap. v. in princ.) prudentia est bene posse consistari. Consilium autem est de his quæ sunt per nos agenda in ordine ad finem aliquem.

Ratio autem eorum quæ sunt agenda propter finem, est ratio practica. Unde manifestum est quod prudentia non consistit nisi in ratione practica.

Ad primum ergo dicendum, quod, sicut supra dictum est (quæst. xlv. art. 1. & 3.) sapientia considerat causam altissimam simpli-

citer. Unde consideratio causæ altissimæ in quolibet genere pertinet ad sapientiam in illo genere. In genere autem humanorum actuum causa altissima est finis communis toti viræ humane: & hunc finem intendit prudentia: dicit enim Philosophus in VI. Ethic. (cap. v. & 18.) quod sicut ille qui ratiocinatur bene ad aliquem finem particularem, pura ad victoriam, dicitur esse prudens, non simpliciter; sed in hoc genere, scilicet in rebus bellicis; ita ille qui bene ratiocinatur ad totum bene vivere, dicitur prudens simpliciter. Unde manifestum est quod prudentia est sapientia in rebus humanis; non autem sapientia simpliciter, quia non est circa causam altissimam simpliciter, est enim circa bonum humanum: hoc autem non est optimum eorum quæ sunt. Et ideo signanter dicitur, quod prudentia est sapientia viro, non autem sapientia simpliciter.

Ad secundum dicendum, quod Ambrosius: & etiam Tullius (Lib. II. de invent. aliquant. ante fin.) nomen prudentiæ largius sumunt pro qualibet cognitione humana tam speculativa, quam practica.

Quamvis dici possit, quod ipse actus speculativæ rationis, secundum quod est voluntarius, cadit sub electione, & consilio quantum ad suum exercitium, & per consequens cadit sub ordinatione prudentiæ; sed quantum ad suam speciem; prout comparatur ad objectum, quod est verum necessarium, non cadit sub consilio, nec sub prudentia.

Ad tertium dicendum, quod omnis applicatio rationis rectæ ad aliquod factibile pertinet ad artem; sed ad prudentiam non pertinet nisi applicatio rationis rectæ ad ea de quibus est consilium: & huiusmodi sunt in quibus non sunt viæ determinatæ perveniendi ad finem, ut dicitur in III. Ethic. (cap. 111.) Quia ergo ratio speculativa quedam facit, puta syllogismum, propositionem, & alia huiusmodi, in quibus proceditur secundum certas, & determinatas vias; inde est quod respectu horum potest salvari ratio artis, non autem ratio prudentiæ; & ideo invenitur aliqua speculativa ars, non autem aliqua prudentia.

ARTICULUS III. 260

Utrum prudentia sit cognoscitiva singularium.

Inf. art. 15. cor. & quæst. XLIX. art. 2. ad 1. & art. 5. ad 2. & art. 7. cor.

Ad tertium sic proceditur. Videtur quod prudentia non sit cognoscitiva singularium. Prudentia enim est in ratione, ut dictum est (art. 1. huj. quæst.) Sed ratio est universalium, ut dicitur in I. Phisic. (text. 49.) Et

ARTICULUS IV. 261

Utrum prudentia sit virtus.

Inf. quæst. LV. art. 1. ad 1. & 1. 2. q. XXXVII. art. 5. ad 3. & quæst. LXXI. art. 1. cor.

Ad quartum sic proceditur. Videtur quod prudentia non sit virtus. Dicit enim Augustinus in I. de lib. arb. (cap. 1111.) circ. princ.) quod prudentia est appetendarum, & vitandarum rerum scientia. Sed scientia contra virtutem dividitur, ut patet in Prædicationis (cap. de qualis.) Ergo prudentia non est virtus.

2. Præterea. Virtus non est virtus. Sed artis est virtus, ut Philosophus dicit in VI. Ethic. (cap. v. circ. fin.) Ergo ars non est virtus. Sed in arte est prudentia; dicitur enim II. Paral. 11. 14. de Hiram, quod sciebat cætere omnem sculpturam, & adinventit prudentem, quodcumque in opere necessarium est. Ergo prudentia non est virtus.

3. Præterea. Nulla virtus potest esse immoderata. Sed prudentia est immoderata; alioquin frustra diceretur Proverb. xxxi. 4. Prudentia tue pone modum. Ergo prudentia non est virtus.

Sed contra est quod Gregorius in II. Moralium (cap. xxvii. circ. princ.) prudentiam, temperantiam, fortitudinem, & iustitiam, dicit esse quatuor virtutes.

Respondetur dicendum, quod, sicut supra dictum est (1. 2. quæst. LV. art. 2. & 3. & quæst. LVI. art. 1.) cum de virtutibus in communi ageretur, virtus est que bonum facit habentem, & opus eius bonum reddit. Bonum autem dici potest dupliciter: uno modo materialiter pro eo quod est bonum; alio modo formaliter secundum rationem boni. Bonum autem, in quantum huiusmodi, est objectum appetitivæ virtutis. Et ideo si qui habitus sunt qui faciunt rectam considerationem rationis, non habito respectu ad rectitudinem appetitus, minus habent de ratione virtutis, tanquam ordinantes ad bonum materialiter, id est ad id quod est bonum, non sub ratione boni. Plus autem habent de ratione virtutis habitus illi qui respiciunt rectitudinem appetitus, quia respiciunt bonum non solum materialiter, sed etiam formaliter, id est id quod est bonum, sub ratione boni.

Ad prudentiam autem pertinet, sicut dictum est (art. 1. huj. quæst. ad 3. & art. 3.) applicatio rectæ rationis ad opus, quod non fit sine appetitu recto. Et ideo prudentia non solum habet rationem virtutis quam habent alie virtutes intellectuales; sed etiam habet rationem virtutis quam habent alie virtutes morales, quibus etiam connumeratur.

Ad

Ergo prudentia non est cognoscitiva nisi universalium.

2. Præterea. Singularia sunt infinita. Sed infinita non possunt comprehendi à ratione. Ergo prudentia, quæ est ratio recta, non est singularium.

3. Præterea. Particularia per sensum cognoscuntur. Sed prudentia non est in sensu: multi enim habentes sensus exteriores perspicaces, non sunt prudentes. Ergo prudentia non est singularium.

Sed contra est quod Philosophus dicit in VI. Ethic. (cap. vii. circ. fin.) quod prudentia non est universalium solum, sed oportet etiam singularia cognoscere.

Respondetur dicendum, quod, sicut supra dictum est (art. 1. huj. quæst. ad 3.) ad prudentiam pertinet non solum consideratio rationis, sed etiam applicatio ad opus, quæ est finis practice rationis.

Nallus autem potest convenienter alteri aliquid applicare, nisi utrumque cognoscat, scilicet & id quod applicandum est, & id cui applicandum est. Operationes autem sunt in singularibus: & ideo necesse est quod prudens & cognoscat universalia principia rationis, & cognoscat singularia, circa quæ sunt operationes.

Ad primum ergo dicendum, quod ratio primo quidem, & principaliter est universalium; potest tamen universales rationes ad particularia applicare. Unde syllogismorum conclusiones non solum sunt universales, sed etiam particulares, quia intellectus per quamdam reflexionem se ad materiam extendit, ut dicitur in III. de Anima (text. 19.)

Ad secundum dicendum, quod quia infinita singularium non potest ratione humana comprehendi, inde est quod sunt incerta providentia nostra, ut dicitur Sap. 1x. Tamen per experientiam singularia infinita reducuntur ad aliqua finita, quæ ut in plurius accidunt; quorum cognitio sufficit ad prudentiam humanam.

Ad tertium dicendum, quod, sicut Philosophus dicit in VI. Ethic. (cap. vii. ad fin.) prudentia non consistit in sensu exteriori, quo cognoscimus sensibilia propria, sed in sensu interiori, qui perficitur per memoriam, & per experimentum ad prompte iudicandum de particularibus expertis; non tamen ita quod prudentia sit in sensu interiori sicut in subiecto principali; sed principaliter quidem est in ratione, per quamdam autem applicationem pertingit ad huiusmodi sensum.

finem ultimum constituit in delectatione carnis

Secunda autem prudentia est quidem vera, quia advenit vias accommodatas ad finem vere bonum, sed est imperfecta, duplici ratione. Uno modo quia illud bonum quod accipit pro fine, non est communis finis totius humanæ vitæ, sed aliquis specialis negotiis; puta cum aliquis advenit vias accommodatas ad negotiandum, vel ad navigandum, dicitur prudens negotiator, vel nauta. Alio modo quia deficit in principali actu prudentiæ; puta cum aliquis recte consiliatur, & bene judicat etiam de his quæ pertinent ad totam vitam, sed non efficaciter præcipit.

Tertia autem prudentia est & vera, & perfecta, quæ ad bonum finem totius vitæ recte consiliatur, judicat, & præcipit: & hæc sola dicitur prudentia simpliciter: quæ in peccatoribus esse non potest; prima autem prudentia est in solis peccatoribus; prudentia autem imperfecta est communis bonis, & malis, maxime illa quæ est imperfecta propter finem particularem: nam illa quæ est imperfecta propter defectum principalis actus, etiam non est nisi in malis.

Ad primum ergo dicendum, quod illud verbum Domini intelligitur de prima prudentia: unde non dicitur simpliciter, quod sint prudentes, sed *in generatione sua*.

Ad secundum dicendum, quod fides in sui ratione non importat aliquam conformitatem ad appetitum rectorum operum, sed ratio fidei consistit in sola cognitione. Sed prudentia importat ordinem ad appetitum rectum: tum quia principia prudentiæ sunt fines operabilium, de quibus aliquis habet rectam estimationem per habitus virtutum moralium, quæ faciunt appetitum rectum: unde prudentia non potest esse sine virtutibus moralibus, ut supra ostensum est (1. 2. quæst. LVIII. art. 5.) tum etiam quia prudentia est præceptiva rectorum operum; quod non contingit, nisi existente appetitu recto. Unde licet fides sit nobilior quam prudentia, propter objectum; tamen prudentia secundum sui rationem magis repugnat peccato, quod procedit ex pervertitate appetitus.

Ad tertium dicendum, quod peccatores possunt quidem esse bene consiliativi ad aliquem finem malum, vel ad aliquod particulare bonum; ad finem autem bonum totius vitæ non sunt bene consiliativi perfecte, quia consilium ad effectum non perducunt. Unde non est in eis prudentia, quæ se habet solum ad bonum; sed, sicut Philosophus dicit in VI. Ethic. (cap. XI. cir. fin.) est in talibus *diagnostica*, id est naturalis industria, quæ se habet ad bonum, & malum; vel astutia, quæ se habet solum ad malum, quam supra diximus (in cor. art.) *salvare prudentiam vel prudentiam carnis*.

ARTICULUS XIV. 271

Utrum prudentia sit in omnibus habentibus gratiam.

Inf. quæst. XXXI. art. 1. ad 3.

Ad quartumdecimum sic proceditur. Videtur quod prudentia non sit in omnibus habentibus gratiam. Ad prudentiam enim requiritur industria quædam, per quam sciatur bene providere quæ agenda sunt. Sed multi habentes gratiam carent tali industria. Ergo non omnes habentes gratiam habent prudentiam.

2. Præterea, Prudens dicitur qui est bene consiliativus, ut dictum est (art. præc. arg. 3. & art. 8. huj. quæst. arg. 2.) Sed multi habent gratiam qui non sunt bene consiliativi, sed necesse habent regi consilio alieno. Ergo non omnes habentes gratiam habent prudentiam.

3. Præterea, Philosophus dicit in III. Top. (cap. 11. loc. 24.) quod *juvenes constas non esse prudentes*. Sed multi juvenes habent gratiam. Ergo prudentia non invenitur in omnibus gratiam habentibus.

Sed contra est quod nullus habet gratiam, nisi sit virtuosus. Sed nullus potest esse virtuosus, nisi habeat prudentiam: dicit enim Gregorius in II. Moral. (cap. xxiv. ante med.) quod *ceteræ virtutes, nisi ea quæ appetunt, prudenter agant, virtutes esse nequaquam possunt*. Ergo omnes habentes gratiam habent prudentiam.

Respondeo dicendum, quod necesse est virtutes esse connexas, ita ut qui unam habet, omnes habeat, sicut supra ostensum est (1. 2. quæst. Lxv. art. 1.)

Quicumque autem habet gratiam, habet caritatem: unde necesse est quod habeat omnes alias virtutes, & ita cum prudentia sit virtus, ut ostensum est (art. 4. huj. quæst.) necesse est quod habeat prudentiam.

Ad primum ergo dicendum, quod duplex est industria. Una quidem quæ est sufficiens ad ea quæ sunt de necessitate salutis: & talis industria datur omnibus habentibus gratiam, quos *unus docet de omnibus*, ut dicitur I. Joan. 11. Est autem alia industria plenior, per quam aliquis sibi & aliis potest providere, non solum de his quæ sunt necessaria ad salutem, sed etiam de quibuscumque pertinentibus ad humanam vitam: & talis industria non est in omnibus habentibus gratiam.

Ad secundum dicendum, quod illi qui indigent regi consilio alieno, saltem in hoc fibilipis consulere sciunt, si gratiam habent, ut aliorum requirant consilia, & discernant consilia bona à malis.

Ad tertium dicendum, quod prudentia

ac-

acquista causatur ex exercitio actuum: unde indiget ad sui generationem experimento, & tempore, ut dicitur in II. Ethic. (in princ. & Lib. VI. cap. vii. à med.) unde non potest esse in juvenibus nec secundum habitum, nec secundum actum. Sed prudentia gratuita causatur ex infusione divina: unde in pueris baptizatis nondum habentibus usum rationis est prudentia secundum habitum, sed non secundum actum; sicut & in amentibus: in his autem qui jam habent usum rationis, est etiam secundum actum, quantum ad ea quæ sunt de necessitate salutis; sed per exercitium meretur augmentum, quouque persequatur, sicut & ceteræ virtutes. Unde & Apostolus dicit ad Hebr. v. 14. quod *perfectorum est solidus cibus, eorum qui pro consuetudine exercitatorum habent sensus ad discretionem boni, & mali*.

ARTICULUS XV. 272

Utrum prudentia insit nobis à natura.

II. dist. xxiii. quæst. 11. art. 2. fin. & ver. quæst. xviii. art. 7. ad 7.

Ad decimumquintum sic proceditur. Videtur quod prudentia insit nobis à natura. Dicit enim Philosophus in VI. Eth. (cap. xi.) quod ea quæ pertinent ad prudentiam, naturalia videntur esse, scilicet synesis, gnomè, & hujusmodi; non autem ea quæ pertinent ad sapientiam speculativam. Sed eorum quæ sunt unius generis, eadem est originis ratio. Ergo etiam prudentia inest nobis à natura.

2. Præterea, Etatum variatio est secundum naturam. Sed prudentia consequitur ætates, secundum illud Job xii. 12. *In antiquis est sapientia, & in multo tempore prudentia*. Ergo prudentia est naturalis.

3. Præterea, Prudentia magis convenit naturæ humanæ quam naturæ brutorum animalium. Sed bruta animalia habent quasdam naturales prudentias, ut patet per Philosophum in VIII. de hist. animal. (cap. 1. & Lib. IX. cap. v. & vi.) Ergo prudentia est naturalis.

Sed contra est quod Philosophus dicit in II. Ethic. (cap. 1.) quod *virtus intellectualis ut plurimum ex doctrina habet & generationem, & augmentum: ideo experimento indiget, & tempore*. Sed prudentia est virtus intellectualis, ut supra habitum est (art. 4. huj. quæst.) Ergo prudentia non inest nobis à natura, sed ex doctrina, & experimento.

Respondeo dicendum, quod, sicut ex præmissis patet (art. 2. & 3. huj. quæst.) prudentia includit cognitionem & universalium, & singularium operabilium, ad quæ prudens universalia principia applicat.

Quantum ergo ad universalem cognitionem, eadem ratio est de prudentia, & scientia speculativa: quia utriusque prima principia universaliter sunt naturaliter nota, ut ex supra dictis patet (art. 6. huj. quæst.) nisi quod principia communia prudentiæ sunt magis naturalia homini. Ut enim Philosophus dicit in X. Eth. (cap. vii. & viii.) *vita quæ est secundum speculationem, est melior quam quæ est secundum hominem*. Sed alia principia universaliter posteriora, sive sint rationis speculativæ, sive practicæ, non habentur per naturam, sed per inventionem secundum viam experimenti, vel per disciplinam.

Quantum autem ad particularem cognitionem eorum circa quæ operatio consistit, est iterum distinguendum: quia operatio consistit circa aliquid vel sicut circa finem, vel sicut circa ea quæ sunt ad finem: Fines autem recti humanæ vitæ sunt determinati: & ideo potest esse naturalis inclinatio respectu horum finium, sicut supra dictum est (1. 2. quæst. Lxiii. art. 2. & 2.) quod quidam habent ex naturali dispositione quasdam virtutes, quibus inclinatur ad rectos fines; & per consequens etiam habent naturaliter rectum iudicium de hujusmodi finibus.

Sed ea quæ sunt ad finem in rebus humanis non sunt determinata, sed multipliciter diversificantur secundum diversitatem personarum, & negotiorum. Unde quia inclinatio naturæ semper est ad aliquid determinatum, talis cognitio non potest homini inesse naturaliter; licet ex naturali dispositione unus sit aptior ad hujusmodi discernenda quam alius, sicut etiam accidit circa conclusiones speculativarum scientiarum. Quia ergo prudentia non est circa fines, sed circa ea quæ sunt ad finem, ut supra habitum est (art. 6. huj. quæst.) ideo prudentia non est naturalis.

Ad primum ergo dicendum, quod Philosophus ibi loquitur de pertinentibus ad prudentiam, secundum quod ordinatur ad fines. Unde supra præmisserat (ibid.) quod *principia sunt ejus quod est ejus gratia, id est finis*: & propter hoc non facit inter ea mentionem de cubilia, quæ est consiliativa eorum quæ sunt ad finem.

Ad secundum dicendum, quod prudentia magis est in senibus, non solum propter naturalem dispositionem quietantem motum passionum sensibilibus, sed etiam propter experientiam longi temporis.

Ad tertium dicendum, quod etiam in brutis animalibus sunt determinatæ viæ perveniendi ad finem: unde videmus quod omnia animalia ejusdem speciei similiter operantur. Sed hoc non potest esse in homine propter rationem ejus quæ cum sit cognoscitiva universalium, ad infinita singularia se extendit.

AR-

ARTICULUS XVI. 273

Utrum prudentia possit amitti per oblivionem.

1. 2. quæst. l. 111. art. 1. corp. & ver. quæst. XLVII. art. 7. ad 6.

Ad decimum sextum sic proceditur. Videtur quod prudentia possit amitti per oblivionem. Scientia enim, cum sit necessarium, est certior quam prudentia, quæ est contingentium operabilium. Sed scientia amittitur per oblivionem. Ergo multo magis prudentia.

2. Præterea. Sicut Philosophus dicit in II. Ethic. (cap. 1. & 11.) *virtus ex eisdem generatur, & corrumpitur contrario modo facti*. Sed ad generationem prudentiæ necessarium est experimentum, quod fit ex multis memoriis, ut dicitur in princip. Metaphysic. Ergo cum oblivio memoriæ opponatur, videtur quod prudentia per oblivionem possit amitti.

3. Præterea. Prudentia non est sine cognitione universali. Sed universalem cognitionem potest per oblivionem amitti. Ergo & prudentia.

Sed contra est quod Philosophus dicit in VI. Ethic. (cap. v. in fi.) quod *oblivio est artis, & non prudentiæ*.

Respondendo dicendum, quod oblivio respicit cognitionem tantum: & ideo per oblivionem potest aliquis artem totaliter perdere, & similiter scientiam, quæ in ratione consistunt. Sed prudentia non consistit in sola cognitione, sed etiam in appetitu: quia, ut dicitur in VI. Ethic. (cap. v. à med.) quod *delabile, & triste pervertit assimulationem prudentiæ*. Unde Dan. xlii. 36. dicitur: *Species decepit te, & conspiciens subvertit cor tuum*: & Exod. xxiii. 8. dicitur: *Ne accipies munera, quæ exepant etiam prudentes*.

Oblivio tamen potest impedire prudentiam, in quantum procedit ad præcipiendum ex aliqua cognitione, quæ per oblivionem tolli potest.

Ad primum ergo dicendum, quod scientia est in sola ratione: unde de ea est alia ratio, ut supra dictum est (in corp. & 1. 2. quæst. l. 111. art. 1.)

Ad secundum dicendum, quod experimentum prudentiæ non acquiritur ex sola memoriis, sed ex exercitio recte præcipiendi.

Ad tertium dicendum, quod prudentia principaliter consistit non in cognitione universali, sed in applicatione ad opera, ut

dictum est (in cor. & art. 3. huj. quæst.) Et ideo oblivio universalis cognitionis non corrumpit id quod est principale in prudentia, sed aliquid impediendum ei affert, ut dictum est (in corp. art.) *oblivio est inchoatio*.

QUÆSTIO XLVIII.

De partibus prudentiæ.

Deinde considerandum est de partibus prudentiæ: & circa hoc queruntur quatuor. Primo quæ sint partes prudentiæ; secundo de partibus quasi integralibus eius; tertio de partibus subjectivis eius; quarto de partibus potentialibus.

ARTICULUS UNICUS 274

Utrum convenienter assignentur tres partes prudentiæ.

Inf. quæst. xlix. & III. dist. xxxiii. quæst. 111. art. 1.

Ad primum sic proceditur. Videtur quod inconvenienter assignentur tres partes prudentiæ. Tullius enim in II. Rhetor. (scilicet de invent. aliquant. ante fi.) ponit tres partes prudentiæ scilicet *memoriam, intelligentiam, & providentiam*. Macrobius autem (Lib. I. in somn. Scip. cap. viii. cir. med.) secundum sententiam Plotini attribuit prudentiæ sex, scilicet *rationem, intellectum, circumspectionem, providentiam, docilitatem, & cautionem*. Aristoteles autem in VI. Ethic. (cap. ix. x. & xi.) dicit, ad prudentiam pertinere *eubuliam, synesim, & gnomen*. Facit etiam mentionem circa prudentiam de *eustochia, & solertia, sensu, & intellectu*. Quidam autem alius Philosophus Grecus (Andronicus) dicit, quod ad prudentiam decem pertinent, scilicet *eubulia, solertia, providentia, regnativa, militaris, politica, economica, dialectica, rhetorica, & physica*. Ergo videtur quod vel una assignatio sit superflua, vel alia diminuta.

2. Præterea. Prudentia dividitur contra scientiam. Sed politica, economica, dialectica, rhetorica, physica sunt quedam scientiæ. Non ergo sunt partes prudentiæ.

3. Præterea. Partes non excedunt totum. Sed memoria intellectiva, vel intelligentia, ratio, sensus, & docilitas non solum pertinent ad prudentiam, sed etiam ad omnes habitus cognoscitivos. Ergo non debent poni partes prudentiæ.

4. Præterea. Sicut consilium, & iudicare, & præcipere sunt actus rationis practicæ; ita etiam uti, sicut supra habitum est (1. 2. quæst. xvi. art. 1.) Sicut ergo eubulia adiungitur prudentiæ, quæ pertinet ad consilium, &

synesis, & gnome, quæ pertinent ad iudicium; ita etiam debuit poni aliquid pertinens ad usum.

5. Præterea. Sollicitudo ad prudentiam pertinet, sicut supra dictum est (quæst. præc. art. 9.) Ergo etiam inter partes prudentiæ sollicitudo poni debuit.

Respondendo dicendum, quod triplex est pars; scilicet integralis, ut partes, rectum, & fundamentum sunt partes domus; subjectiva, sicut bos, & leo sunt partes animalis; & potentialis, sicut nutritivum, & sensitivum, sunt partes anime. Tribus ergo modis possunt assignari partes alicui virtuti. Uno modo ad similitudinem partium integralium; ut scilicet illa dicantur esse partes virtutis alicujus quæ necesse est concurrere ad perfectum actum virtutis illius. Et sic ex omnibus enumeratis possunt accipi octo partes prudentiæ, scilicet sex quas enumerat Macrobius; quibus addenda est septima; scilicet *memoria* quam ponit Tullius, & *eustochia*, sive *solertia*, quam ponit Aristoteles (locis cit. in arg. 1.) nam sensus prudentiæ etiam *intellectus* dicitur. Unde Philosophus dicit in VI. Ethic. (cap. xi. cir. med.) *Horum ergo oportet habere sensum, hic autem est intellectus*. Quorum octo quinque pertinent ad prudentiam, secundum id quod est cognoscitiva, scilicet *memoria, ratio, intellectus, docilitas, & solertia*; tria vero alia pertinent ad eam secundum quod est præceptiva, applicando cognitionem ad opus, scilicet *providentiam, circumspectio, & cautio*. Quorum diversitatis ratio patet ex hoc quod circa cognitionem tria sunt consideranda. Primo quidem ipsa cognitio, quæ si sit præteritorum, est *memoria*; si autem præsentium, sive contingentium, sive necessariorum, vocatur *intellectus*, sive *intelligentia*. Secundo ipsa cognitionis acquisitio, quæ fit vel per disciplinam, & ad hoc pertinet *docilitas*; vel per inventionem, & ad hoc pertinet *eustochia*, quæ est bona conjecturatio: huius autem pars, ut dicitur in VI. Ethic. (cap. ix.) est *solertia*, quæ est velox conjecturatio medii, ut dicitur I. Poster. (tex. ult.) Tertio considerandus est usus cognitionis, secundum scilicet quod ex cognitionis aliquis procedit ad alia cognoscenda, vel iudicanda: & hoc pertinet ad *rationem*. Ratio autem ad hoc quod recte præcipiat, tria debet habere. Primo quidem ut ordinet aliquid accommodatum ad finem; & hoc pertinet ad *providentiam*: secundo ut attendat circumstantias negotii; quod pertinet ad *circumspectionem*: tertio ut vitet impedimenta; quod pertinet ad *cautionem*.

Partes autem subjectivæ virtutis dicuntur species ejus diversæ. Et hoc modo partes prudentiæ, secundum quod proprie sumitur, sunt prudentia per quam aliquis regie seipsum; & prudentia per quam aliquis regie multitudinem; quæ differunt specie, ut dicitur est (quæst. xlviii. art. 11.) Et iterum prudentia quæ est multitudinis regitiva, dividitur in diversas species secundum diversas species multitudinis. Est enim quedam multitudo adunata ad aliquid speciale negotium: sicut exercitus congregatur ad pugnandum; cuius regitiva est *prudentia militaris*. Quedam vero multitudo est adunata ad totam vitam, sicut multitudo unius domus, vel familiaris; cuius regitiva est *prudentia economica*: & etiam multitudo unius civitatis, vel regni; cuius quidem regula directiva est in principe *regnativa*, in subditis autem *politica* simpliciter dicta.

Si vero prudentia sumatur large, secundum quod includit etiam scientiam speculativam, ut supra dictum est (quæst. præc. art. 2. ad 2.) tunc etiam partes ejus ponuntur *dialectica, rhetorica, & physica*, secundum tres modos procedendi in scientiis: quorum unus est per demonstrationem ad scientiam causandam; quod pertinet ad physicam, ut sub physica intelligantur omnes scientiæ demonstrativæ: alius modus est ex probabilibus ad opinionem faciendam; quod pertinet ad dialecticam: tertius modus est ex quibusdam conjecturis ad suspicionem inducendam, vel ad aliquid persuadendum; quod pertinet ad rhetoricam. Potest tamen dici, quod hæc tria pertinent ad prudentiam etiam proprie dictam, quæ rationatur interdum quidem ex necessariis, interdum ex probabilibus, interdum autem ex quibusdam conjecturis.

Partes autem potentiales alicujus virtutis dicuntur virtutes adjunctæ, quæ ordinantur ad aliquos secundarios actus, vel materias, quasi non habentes totam potentiam principalem virtutis. Et secundum hoc ponuntur partes prudentiæ *eubulia*, quæ est circa consilium; *synesis*, quæ est circa iudicium eorum quæ secundum regulas communes sunt: & *gnome* quæ est circa iudicium eorum in quibus oportet quandoque à communi lege recedere: *prudentia* vero est circa principalem actum, qui est præcipere.

Ad primum ergo dicendum, quod diversæ assignationes differunt, secundum quod diversa genera partium ponuntur, vel secundum quod sub una parte unius assignationis includuntur multæ partes alterius assignationis, sicut Tullius sub providentia includit *cautionem, & circumspectionem*; sub intelligentia autem *rationem, docilitatem, & solertiam*.

Ad secundum dicendum, quod economica, & politica non accipiuntur hic, secundum quod sunt scientiæ, sed secundum quod sunt prudentiæ quedam. De aliis autem tribus partibus referentur ex dictis (in corp. art.)

Ad tertium dicendum, quod omnia illa ponuntur partes prudentiæ, non secundum suam communitatem, sed secundum quod se habent ad ea quæ pertinent ad prudentiam.

Ad quartum dicendum, quod recte præcipere, & ratione uti semper se concomitantur: quia ad præceptum rationis sequitur obedientia inferiorum virtutum, quæ pertinent ad usum.

Ad quintum dicendum, quod sollicitudo includitur in ratione providentiæ.

QUÆSTIO XLIX.

De singulis prudentiæ partibus quasi integralibus, in octo articulis divisa.

DEinde considerandum est de singulis prudentiæ partibus quasi integralibus; & circa hoc queruntur octo.

- Primo de memoria.
- Secundo de intellectu, vel intelligentiâ.
- Tertio de docilitate.
- Quarto de solertia.
- Quinto de ratione.
- Sexto de providentiâ.
- Septimo de circumspectione.
- Octavo de cautione.

ARTICULUS I. 275

Utrum memoria sit pars prudentiæ.

Sup. quæst. XLVIII. & III. dist. xxxiiii. quæst. 111. art. 1. quæst. 1.

AD primum sic proceditur. Videtur quod memoria non sit pars prudentiæ. Memoria enim, ut dicit Philosophus (Lib. de mem. & reminisc. cap. 1.) est in parte animæ sensitiva. Prudentia autem est in ratiocinativa, ut patet in VI. Ethic. (cap. v.) Ergo memoria non est pars prudentiæ.

2. Præterea. Prudentia per exercitium acquiritur, & perficitur. Sed memoria inest nobis à natura. Ergo memoria non est pars prudentiæ.

3. Præterea. Memoria est præteritorum, prudentia autem est futurorum operabilium, de quibus est consilium, ut dicitur in VI. Ethic. (cap. 1.) Ergo memoria non est pars prudentiæ.

Sed contra est quod Tullius in II. Rhet. (sc. de invent. aliquant. ante fin.) ponit memoriâ inter partes prudentiæ.

Respondendo dicendum, quod prudentia est circa contingentiâ operabilia, sicut dictum est (quæst. XLVIII. art. 3.) In his autem non potest homo dirigi per ea quæ sunt simpliciter, & ex necessitate vera, sed ex his quæ ut in pluribus accidunt. Oportet enim principia conclusionibus esse proportionata, & ex talibus talia concludere, ut dicitur in VI. Ethic.

LA

(cap. 1. & 111.) Quid autem in pluribus sit verum, oportet per experimentum considerare. Unde & in II. Ethic. (in princ.) Philosophus dicit, quod *virtus intellectualis habet generationem, & augmentum ex experimento, & tempore*. Experimentum autem est ex pluribus memoriis, ut patet in I. Met. (cap. 1.) unde consequens est quod ad prudentiam requiritur plurium memoriâ habere.

Unde convenienter memoria ponitur pars prudentiæ.

Ad primum ergo dicendum, quod, sicut dictum est (quæst. XLVIII. art. 3.) prudentia applicat universalem cognitionem ad particularia, quorum est sensus: unde multa quæ pertinent ad partem sensitivam, requiruntur ad prudentiam, inter quæ est memoria.

Ad secundum dicendum, quod sicut prudentia aptitudinem quidem habet ex natura, sed ejus complementum est ex exercitio, vel gratia; ita etiam, ut Tullius (alius Auctor) dicit in sua Rhet. (Lib. III. ad Heren. aliquant. ante fin.) memoria non solum à natura perficitur, sed etiam habet plurimum ætatis, & industriæ: & sunt quatuor per quæ homo proficit in bene memorando. Quorum primum est ut eorum quæ vult memorari, quædam similitudines assumat convenientes, nec tamen omnino confusas: quia ea quæ sunt inconflata, magis miramur, & sic in eis animus magis, & vehementius detinetur: ex quo fit quod eorum quæ in pueritia vidimus, magis memoremur. Ideo autem necessaria est hujusmodi similitudinum, vel imaginum adinventio, quia intentiones simplices, & spirituales facilius ex animo elabuntur, nisi quibusdam similitudinibus corporalibus quasi allegentur: quia humana cognitio potentior est circa sensibilia: unde & memorativa ponitur in parte sensitiva. Secundo oportet ut homo ea quæ memoriter vult tenere, sua consideratione ordinate disponat, ut ex uno memorato facile ad aliud procedatur. Unde Philosophus dicit in Lib. de memoria (cap. 11. à med.) *A locis videntur reminisci aliquando. Causa autem est, quia veliciter ab alio in aliud veniunt*. Tertio oportet ut homo sollicitudinem apponat, & affectum adhibeat ad ea quæ vult memorari: quia quanto aliquid magis fuerit impressum animo, tanto minus elabitur. Unde & Tullius dicit in sua Rhetor. (Lib. III. ad Heren. versus fin.) quod *si citudo conservat integras simulacrorum figuras*. Quarto oportet quod ea frequenter meditemur quæ volumus memorari. Unde Philosophus dicit in Lib. de memoria (loc. sup. cit.) quod *meditationes memoriam salvant*: quia, ut in eodem Lib. (ibid.) dicitur, *considerando est quasi natura*. Unde quæ multoties intelligimus, cito reminiscimur, quasi naturali quodam ordine ab uno ad aliud procedentes.

Ad

Ad tertium dicendum, quod ex præteritis oportet nos quasi argumentum sumere de futuris: & ideo memoria præteritorum necessaria est ad bene consulendum de futuris.

ARTICULUS II. 276

Utrum intellectus sit pars prudentiæ.

Sup. quæst. XLVIII. & III. dist. xxxiiii. quæst. 111. art. 1. quæst. 1.

AD secundum sic proceditur. Videtur quod intellectus non sit pars prudentiæ. Eorum enim quæ ex opposito dividuntur, unum non est pars alterius. Sed intellectus ponitur virtus intellectualis conditio providentiæ, ut patet in VI. Ethic. (cap. 111.) Ergo intellectus non debet poni pars prudentiæ.

2. Præterea. Intellectus ponitur inter dona Spiritus Sancti, & correspondet fidei, ut supra habitum est (quæst. VIIII. art. 2. & 8.) Sed prudentia est alia virtus à fide, ut per supra dicta patet (quæst. IV. art. 5. & 11. 2. quæst. LXII. art. 2.) Ergo intellectus non pertinet ad prudentiam.

3. Præterea. Prudentia est singularium operabilium, ut dicitur in VI. Ethicor. (cap. VII. & VIII.) Sed intellectus est universalium cognoscitivus, & immaterialium, ut patet in III. de Anima (tex. 38. & 39.) Ergo intellectus non est pars prudentiæ.

Sed contra est quod Tullius (Lib. II. de invent. aliquant. ante fin.) ponit *intelligentiam* partem prudentiæ, & Macrobius (Lib. I. in somn. Scip. cap. VIII. cir. med.) *intellectum*; quod in idem redit.

Respondendo dicendum, quod intellectus non sumitur hic pro potentia intellectiva, sed prout importat quandam rectam æstimationem alicujus extremi principii, quod accipitur ut per se notum; sicut & prima demonstrationum principia intelligere dicimur. Omnis autem deductio rationis ab aliquibus procedit, quæ accipiuntur ut prima. Unde oportet quod omnis processus rationis ab aliquo intellectu procedat. Quia ergo prudentia est recta ratio agibilibus, ideo necesse est quod totius processus prudentiæ ab intellectu derivetur.

Et propter hoc intellectus ponitur pars prudentiæ.

Ad primum ergo dicendum, quod ratio prudentiæ terminatur, sicut ad conclusionem quandam, ad particulare operabile, ad quod applicat universalem cognitionem, ut ex dictis patet (quæst. XLVIII. art. 3. & 6.) Conclusio autem singularis syllogizatur ex universalibus, & singulari propositione. Unde oportet quod ratio prudentiæ ex duplici intellectu pro-

S. Th. Op. Tom. III.

cedat. Quorum unus est qui est cognoscitivus universalium; quod pertinet ad intellectum, qui ponitur virtus intellectualis, quæ naturaliter nobis cognita sunt non solum universalia principia speculativa, sed etiam practica, sicut *nulli esse misfaciendum*, ut ex dictis patet (quæst. XLVIII. art. 2. & 3.) Alius autem intellectus est, qui, ut dicitur in VI. Ethicor. (cap. XI.) est cognoscitivus extremi, id est alicujus primi singularis, seu principii contingentis operabilis propositionis, scilicet minoris, quam oportet esse singularem in syllogismo prudentiæ, ut dictum est (quæst. XLVIII. art. 3. & 6.) Hoc autem principium singulare est aliquis singularis finis, ut dicitur ibidem. Unde intellectus, qui ponitur pars prudentiæ, est quedam recta æstimatio de aliquo particulari fine.

Ad secundum dicendum, quod intellectus, qui ponitur donum Spiritus Sancti, est quedam acuta perceptio divinorum, ut ex supra dictis patet (quæst. VIII. art. 2. & 2.) Aliter autem ponitur intellectus pars prudentiæ, ut dictum est (in corp. art.)

Ad tertium dicendum, quod ipsa recta æstimatio de fine particulari, & *intellectus* dicitur, in quantum est alicujus principii, & *sensus*, in quantum est particularis. Et hoc est quod Philosophus dicit in VI. Ethicor. (cap. XI. cir. med.) *Horum, scilicet singularium, oportet habere sensum; hic autem est intellectus*. Non autem hoc est intelligendum de sensu particulari, quo cognoscimus propria sensibilia, sed de sensu interiori, quo de particulari judicamus.

ARTICULUS III. 277

Utrum docilitas debeat poni pars prudentiæ.

Sup. quæst. XLVIII. art. un. cor. & III. dist. xxxiiii. quæst. 111. art. 1. quæst. 1.

AD tertium sic proceditur. Videtur quod docilitas non debeat poni pars prudentiæ. Illud enim quod requiritur ad omnem virtutem intellectualem, non debet appropriari alicui earum. Sed docilitas necessaria est ad quamlibet virtutem intellectualem. Ergo non debet poni pars prudentiæ.

2. Præterea. Ea quæ ad virtutes humanas pertinent, sunt in nobis: quia secundum ea quæ in nobis sunt, laudamur, vel vituperamur. Sed non est in potestate nostra ut dociles simus; sed hoc ex naturali dispositione quibusdam convenit. Ergo non est pars prudentiæ.

3. Præterea. Docilitas ad discipulum pertinet. Sed prudentia, cum sit præceptiva, videtur magis ad magistros pertinere, ut etiam

hæc etiam